DOI: 10.32844/2222-5374-2020-103-1.15

УДК: 342.9

Войтович І. І.,*суддя Херсонського окружного адміністративного суду,
кандидат юридичних наук*

СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБЛЕНOSTІ ПРОБЛЕМ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ ВІЙСЬКОВОЇ БЕЗПЕКИ ЧЕРЕЗ ОПТИКУ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ВПЛИВУ

Корупція є однією з найгостріших проблем українського суспільства, що становить реальну загрозу для національної безпеки та державності України, її політичного, соціального та економічного розвитку, утвердження і забезпечення принципів демократії та верховенства права. Україну з року в рік відносять до найбільш корумпованих держав світу. Більшість громадян України переконані у значній корумпованості вітчизняної публічної влади, а до самої корупції ставляться дуже толерантно. За результатами періодичних оцінювань групи держав проти корупції GRECO, Організації економічного співробітництва і розвитку, Європейської Комісії констатовано неповне виконання міжнародних зобов'язань, взятих Україною в антикорупційній сфері. У статті аналізуються наукові підходи до з'ясування сутності корупційної злочинності у сфері військової безпеки. На підставі ґрунтовного дослідження праць вчених, автором пропонується власне бачення сутності корупційної злочинності у сфері військової безпеки. З'ясовано, що найбільший інтерес становить сукупна оцінка ефективності функціонування соціально-правового механізму протидії злочинності, яка може здійснюватися: по-перше, в межах окремих функцій суб'єктів протидії злочинності за умови, якщо результати їх виконання характеризуються однотипними показниками; по-друге, в рамках окремих напрямів їх діяльності, об'єднуючих декілька функцій; по-третє, відносно діяльності з протидії злочинності в цілому. Зроблено висновок, що корупційна злочинність продовжує ставати об'єктом наукових пошуків. Поряд з цим, до цього часу не проводилась оцінка стану науково-теоретичної розробленості протидії корупційній злочинності у сфері воєнної безпеки. Корупційна злочинність у сфері воєнної безпеки фрагментарно розглядалися в сукупності із корупційними кримінально караними діяннями без виокремлення специфічних кримінологічних ознак. Також, слід відмітити, що на сьогодні комплексні монографічні дослідження кримінологічних засад протидії корупції у сфері воєнної безпеки відсутні. Все це підвищує градус актуальності теми дослідження та зумовлює подальші напрямки наукових досліджень проблем протидії корупційної злочинності у сфері військової безпеки.

Ключові слова: корупція, злочинність, корупційна злочинність, воєнна безпека.

Актуальність теми. Корупція є однією з найгостріших проблем українського суспільства, що становить реальну загрозу для національної безпеки та державності України, її політичного, соціального та економічного розвитку, утвердження і забезпечення принципів демократії та верховенства права. Україну з року в рік відносять до найбільш корумпованих держав світу. Більшість громадян України переконані у значній корумпованості вітчизняної публічної влади, а до самої корупції ставляться дуже толерантно. За результатами періодичних оцінювань групи держав проти корупції GRECO, Організації економічного співробітництва і розвитку, Європейської Комісії констатовано неповне виконання міжнародних зобов'язань, взятих Україною в антикорупційній сфері.

Стан дослідження. Різні теоретичні та прикладні аспекти протидії корупції представлені наукових здобутках таких правознавців, як Л.І. Аркуша, Л.В. Багрій-Шахматов, В.І. Борисов, А.М. Бойко, О.Ю. Бусол, В.В. Василевич, В.М. Гаращук, В.В. Голіна, Б.М. Головкін, В.К. Гришук, Н.О. Гуторова, І.М. Даньшин, О.О. Дудоров, О.М. Джу́жа, В.М. Дрьомін, С.А. Задорожний, З.А. Загине́й, А. П. Закалюк, А.Ф. Зелінський, О.Г. Кальман, О.О. Кваша, В.М. Киричко, М.Г. Колодяжний, О.М. Костенко, О.Г. Кулик, І.В. Кушнар'ов, О.М. Лозинський, І.Є. Мезенцева, М.І. Мельник, Д.Г. Михайленко, А.А. Музика, Є.В. Невмержицький, В.О. Навроцький, Д.О. Олійник, А.В. Савченко, Є.Д. Скулиш, Є.Л. Стрельцов, В.Я. Тацій, В.О. Туляков, П.Л. Фріс, М.І. Хавронюк, В.В. Шаблистий, В.І. Шакун, О.В. Шевченко, О.Ю. Шостко, Н.М. Ярмиш та інші. Наукові праці цих авторів є вагомим внеском в осмислення явища корупції і напрацювання заходів протидії їй.

Проблемам запобігання та протидії корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням приділили увагу також такі вчені-адміністративісти, як І.І. Яцків (2011 р.), О.З. Захарчук (2012 р.), А.О. Яфонкін (2013 р.), Х.А. Тулі (2015 р.), О.В. Клок (2016 р.), О.П. Мусієнко (2017 р.), Д.В. Гудков (2018 р.), Д.О. Сіренко (2019 р.), В.Е. Гедульянов (2020 р.); актуальні питання діяльності прокурора щодо протидії адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією в Україні на рівні кандидатської дисертації дослідив І.Н. Грабець (2015 р.); С.А. Подоляка у докторській дисертації (2019 р.) розкрив особливості адміністративно-правового забезпечення протидії корупції в органах прокуратури в Україні.

Поряд з цим, можемо відмітити недостатність фундаментальних досліджень проблеми протидії корупції у сфері військової безпеки. У зв'язку з цим, **метою дослідження** є якою є з'ясування стану наукової розробленості проблем протидії корупційній злочинності у сфері воєнної безпеки через оптику державного управління.

Виклад основного матеріалу. З огляду на предмет даного дослідження цінним є розгляд багатьма вченими на дисертаційному рівні адміністративно-правових засад діяльності органів внутрішніх справ щодо протидії корупції.

Особливу зацікавленість викликає дисертаційне дослідження М.Ю. Бездольного (2009 р.), яким вперше визначено поняття «державно-

правовий механізм протидії корупції», під яким вчений запропонував розуміти сукупність взаємопов'язаних елементів, що утворюють його структуру і спрямовані на досягнення основної мети його функціонування – уповільнення темпів зростання корупції, зменшення її обсягів, виявлення та припинення її проявів, поновлення законних прав та інтересів фізичних і юридичних осіб, усунення наслідків корупційних діянь [1, с. 6].

Дослідження С.С. Рогульського присвячене адміністративно-правовим заходам боротьби з корупцією (2005 р.). Вченим висвітлено не тільки історичні і правові джерела, що характеризують корупцію як соціально-правове явище, але й досліджено заходи адміністративно-правової боротьби з нею як в Україні, так і в зарубіжних країнах [2, с. 12].

Ученими-адміністративістами було приділено увагу і проблемам відповідальності за корупційні правопорушення. Зокрема, важливе значення має дисертація О.В. Терещука (2000 р.), яка є першим в Україні монографічним дослідженням теоретичних і практичних питань адміністративно-правової відповідальності за корупційні правопорушення [3, с. 5].

Особливу зацікавленість викликає дослідження Д.С. Заброди «Взаємодія суб'єктів боротьби з корупцією» (2005 р.). Вчений з позицій системного підходу формулює авторську дефініцію поняття «взаємодія суб'єктів боротьби з корупцією», розкриває зміст цієї категорії, а також її форми та принципи [4, с. 8].

Проблеми правового регулювання діяльності щодо протидії корупції також було досліджено в працях багатьох вчених-адміністративістів. Зокрема, питання взаємодії органів внутрішніх справ та громадських організацій у протидії корупції було досліджено у дисертації В.А. Завгороднього (2010 р.). Вченим вперше запропоновано розуміти взаємодію ОВС і громадських організацій у протидії корупції як урегульовані нормами адміністративного права суспільні відносини суб'єктів зі спеціальним правовим статусом, що формуються у процесі їх спільної діяльності щодо виявлення, запобігання та припинення корупційних правопорушень [5, с. 4]. О.В. Старцев привернув увагу до актуальних проблем адміністративно-правового регулювання відповідальності посадових осіб органів виконавчої влади (2004 р.) [6, с. 7].

В аспекті досліджуваної проблематики важливим є звернення В.М. Александрова до дослідження питань адміністративно-правового регулювання відносин з приводу організації та проходження громадянами України військової служби на дисертаційному рівні (2009 р.). Автор вперше обґрунтував пропозицію доповнити чинний Кодекс України про адміністративні правопорушення окремою главою «Відповідальність військовослужбовців за адміністративні правопорушення», в якій визначити й склади корупційних діянь та інших порушень, пов'язаних з корупцією у військовій справі [7, с. 6].

Питання адміністративної відповідальності посадових осіб органів місцевого самоврядування за корупційні злочини стало предметом дисертаційного дослідження Йосифовича Д.І. (2009 р.). Вчений запропонував авторське визначення адміністративної відповідальності посадової особи органу місцевого самоврядування за корупційне діяння як

обов'язку особи, винної у скоєні корупційного правопорушення, зазнати адміністративного покарання у порядку, передбаченому Законом України «Про боротьбу з корупцією» [8, с. 14].

Цінним є розгляд науковцями актуальних проблем визначення поняття «корупція» та суб'єктів відповідальності за корупційні правопорушення, під яким, зокрема, І.І. Яцків в дисертаційному дослідженні (2011 р.) вперше запропонував розуміти публічну посадову особу, тобто будь-яку особу, діяльність якої фінансується з державного або місцевих бюджетів. Окрему увагу вчена приділила визначено поняття зон корупційних ризиків в українському суспільстві з відповідним їх розподілом на правоохоронну корупційну зону (з підвидами), корупційну зону в політичній сфері, корупційну зону в освіті, медицині, юстиції [9, с. 14].

Актуальні питання адміністративно-правового механізму протидії корупції в органах внутрішніх справ стали предметом розгляду докторської дисертації С.М. Алфьорова, в якій вчений розкриває сутність, особливості та причини корупції в цих органах публічної влади. Окрему увагу автор приділяє діяльності щодо протидії корупції як напрямку реалізації державної політики [10, с. 18].

Розробленню концепції адміністративно-правового забезпечення протидії корупції в Україні присвячено докторську дисертацію В.І Литвиненка (2015р.) Вченим було виокремлено організаційні засоби забезпечення протидії корупції в Україні, виділено рівні та напрями адміністративно-правової протидії корупції в Україні, проаналізовано зарубіжний досвід у цій сфері, здійснено спробу оптимізувати концепцію адміністративно-правового забезпечення протидії корупції в Україні [11, с. 22].

Є.В. Глушко у дисертаційному дослідженні (2015 р.) особливу увагу приділив проблемам правового забезпечення участі громадськості у протидії корупції. Вчений слушно зауважив, що болгарська практика, британський і німецький досвід із приводу форм і процедур участі громадськості в протидії корупції на внутрішньому рівні можуть бути успішно впроваджені в Україні, наголосив на важливості взаємодії членів громадянського суспільства з правоохоронними органами у протидії корупції, визначив комплекс вимог до цього процесу, сформульовано рекомендації щодо його покращення крізь призму інституту делегування та інституту адміністративного договору, а також відповідні пропозиції до чинного законодавства [12, с. 7].

Адміністративно-правові засади публічної політики щодо запобігання і боротьби з корупцією в Україні були висвітлені у докторській дисертації (2018 р.) В.О. Веклича [13, с. 4].

Адміністративно-правове забезпечення запобігання та протидії корупції в Україні за умов євроінтеграції стало предметом дослідження докторської дисертації А.А. Приходька (2020 р.). Автор сформував нову концепційно-сутнісну модель зниження проявів корупції в Україні [14, с. 8].

О.О. Гейц в дисертаційному дослідженні на тему: «Публічно-правовий механізм протидії корупції в Україні» (2019 р.) вперше сформулював визначення його поняття як різновиду антикорупційного механізму

юридичної протидії, що характеризується: по-перше, його використанням уповноваженими суб'єктами у формі діяльності, правового інституту або інструменту з метою підтримки нормального стану суспільних відносин у поєднанні диспозитивних та імперативних методів адміністративного права; по-друге, специфічними суспільними відносинами; по-третє, суспільною необхідністю дієвого протистояння корупції у публічній і приватній сферах [15, с. 7].

Цінним є звернення вчених до досліджуваної проблематики з позиції державного управління. Так, наприклад, О.Я. Прохоренко комплексно дослідив питання протидії корупційним проявам у системі державної служби України (2004 р.). В аспекті досліджуваної проблематики на особливу увагу заслуговує сформульоване автором визначення поняття «протидія», як система спільних попереджувальних заходів, до яких залучається значна кількість суб'єктів, що протидіють корупційним проявам з метою їх недопущення. Вчений також обґрунтував висновок про те, що поняття «протидія» є ширшим, ніж поняття «боротьба», поглинає його, оскільки протидія неможлива без контролю за всіма стадіями корупційних проявів [16, с. 7].

С.С. Серьогін у дисертаційній роботі «Механізми попередження та протидії корупції в органах публічної влади України» (2010 рік) запропонував шляхи удосконалення механізмів протидії та попередження корупції в органах публічної влади, що передбачає ліквідацію причин корупційних дій з боку як державних органів, так і пересічних громадян. Механізми попередження, на думку автора, базуються на тісній взаємодії держави та інституцій громадянського суспільства і спрямовані на викорінення передумов корупції [17, с. 13-14].

Актуальні питання становлення та розвитку системи запобігання корупції в Україні розглянуто у дисертаційному дослідженні Д.В. Костенка (2020 р.). Вчений запропонував авторську модель оптимізації системи запобігання корупції в Україні, метою якої є захист соціально-економічної системи України від корупціогенного впливу шляхом постійного моніторингу системи державного менеджменту на наявність проявів корупції [18, с. 6].

Значну наукову цінність у контексті предмета нашого дослідження має запропонований О.М. Литвиновим у дисертаційному дослідженні на тему: «Соціально-правовий механізм протидії злочинності в Україні (теоретичні та прикладні засади)» (2010 р.) підхід до оцінки ефективності функціонування соціально-правового механізму протидії злочинності. Науковець послідовно наполягає на тому, що кримінологічна наука повинна оцінювати стан злочинності не тальки за її кількісними показниками, але й за показниками діяльності із запобігання та протидії їй. Зокрема, оцінку ефективності функціонування шуканого механізму слід проводити з урахуванням оцінки ефективності базової діяльності, а тому необхідно використовувати показники, що визначаються відношенням кінцевих результатів виконання відповідного завдання до кількості ресурсів, що витрачаються на його виконання. При цьому як додаткові можна використовувати показники, що вже широко застосовуються на практиці, але лише для оцінки окремих напрямів базової діяльності

(наприклад, відсоток розкриття – для оцінки ефективності діяльності з розкриття злочинів). Найбільший інтерес становить сукупна оцінка ефективності функціонування соціально-правового механізму протидії злочинності, яка може здійснюватися: по-перше, в межах окремих функцій суб'єктів протидії злочинності за умови, якщо результати їх виконання характеризуються однотипними показниками; по-друге, в рамках окремих напрямів їх діяльності, об'єднуючих декілька функцій; по третє, відносно діяльності з протидії злочинності в цілому [19, с. 24-25].

Висновки. Резюмуючи, наголосимо, що корупційна злочинність продовжує ставати об'єктом наукових пошуків. Поряд з цим, до цього часу не проводилась оцінка стану науково-теоретичної розробленості протидії корупційній злочинності у сфері воєнної безпеки. Корупційна злочинність у сфері воєнної безпеки фрагментарно розглядались в сукупності із корупційними кримінально караними діяннями без виокремлення специфічних кримінологічних ознак. Також, слід відмітити, що на сьогодні комплексні монографічні дослідження кримінологічних засад протидії корупції у сфері воєнної безпеки відсутні. Все це підвищує градус актуальності теми дослідження та зумовлює подальші напрямки наукових досліджень проблем протидії корупційної злочинності у сфері військової безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бездольний М. Ю. Адміністративно-правові засади діяльності органів внутрішніх справ щодо протидії корупції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2009. 20 с.
2. Рогульський С. С. Адміністративно-правові заходи боротьби з корупцією в Україні. автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2005. 21 с.
3. Терещук О. В. Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення : автореф. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2000. 20 с.
4. Заброда Д. Г. Взаємодія суб'єктів боротьби з корупцією (адміністративно-правовий аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2005. 19 с.
5. Завгородній В. А. Адміністративно-правове регулювання взаємодії органів внутрішніх справ та громадських організацій у протидії корупції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07. Дніпропетровськ, 2010. 20 с.
6. Старцев О. В. Адміністративно-правове регулювання відповідальності посадових осіб органів виконавчої влади : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2004. 20 с.
7. Александров В. М. Військова служба як особливий вид державної служби в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2009. 20 с.
8. Йосифович Д. І. Адміністративна відповідальність посадових осіб органів місцевого самоврядування за корупційні злочини : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07. Львів, 2009. 20 с.

9. Яцків І. І. Адміністративно-правові засади протидії корупції в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2011. 16 с.
10. Алфьоров С. М. Адміністративно-правовий механізм протидії корупції в органах внутрішніх справ: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2011. 38 с.
11. Литвиненко В. І. Концепція адміністративно-правового забезпечення протидії корупції в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2015. 40 с.
12. Глушко Є. В. Адміністративно-правове забезпечення участі громадськості у протидії корупції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2015. 20 с.
13. Веклич В. О. Публічна політика щодо запобігання і боротьби з корупцією в Україні (адміністративно-правові засади) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2018. 40 с.
14. Приходько А. А. Адміністративно-правове забезпечення запобігання та протидії корупції в Україні за умов євроінтеграції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2020. 40 с.
15. Гейц О. О. Публічно-правовий механізм протидії корупції в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2019. 20 с.
16. Прохоренко О. Я. Протидія корупційним проявам у системі державної служби України (організаційно-правовий аспект): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр. : 25.00.03. Київ, 2004. 20 с.
17. Серьогін С. С. Механізми попередження та протидії корупції в органах публічної влади України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Харків, 2010. 20 с.
18. Костенко Д. В. Система запобігання корупції в Україні: становлення та розвиток : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр. : 25.00.01. Київ, 2020. 20 с.
19. Литвинов О. М. Соціально-правовий механізм протидії злочинності в Україні (теоретичні та прикладні засади) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.08. Дніпропетровськ. 2010. 41 с.

I. Voitovich

THE STATE OF SCIENTIFIC DEVELOPING PROBLEMS OF PREVENTING CORRUPTION CRIME IN THE FIELD OF MILITARY SAFETY THROUGH THE OPTICS OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL IMPACT

Corruption is one of the most acute problems of Ukrainian society, which poses a real threat to Ukraine's national security and statehood, its political, social and economic development, and the establishment and enforcement of the principles of democracy and the rule of law. From year to year, Ukraine is considered one of the most corrupt countries in the world. Most citizens of Ukraine are convinced of the significant corruption of the domestic public authorities, and are very tolerant of corruption itself. According to the results of periodic assessments of the group of states against corruption GRECO, the Organization for Economic Cooperation and

Development, the European Commission, incomplete fulfillment of international commitments made by Ukraine in the field of anti-corruption has been established. The article analyzes scientific approaches to clarifying the essence of corruption crime in the field of military security. Based on a thorough study of the works of scientists, the author proposes his own vision of the essence of corruption crime in the field of military security. It was found that the greatest interest is the overall assessment of the effectiveness of the socio-legal mechanism of crime prevention, which can be carried out: first, within the individual functions of the subjects of crime prevention, provided that their results are characterized by the same indicators; secondly, within the framework of separate directions of their activity, uniting several functions; thirdly, in relation to crime prevention activities in general. It is concluded that corruption crime continues to be the subject of scientific research. At the same time, the state of scientific and theoretical development of combating corruption in the field of military security has not been assessed so far. Corruption crime in the field of military security was considered in fragments in conjunction with corrupt criminal acts without identifying specific criminological features. Also, it should be noted that today there are no comprehensive monographic studies of criminological principles of combating corruption in the field of military security. All this increases the relevance of the research topic and determines further directions of scientific research on the problems of combating corruption in the field of military security.

Keywords: corruption, crime, corruption crime, military security.